REPUBLIKA HRVATSKA
VRHOVNI SUD REPUBLIKE HRVATSKE
Z A G R E B

Broj: Rev-1471/2024-2

U IME REPUBLIKE HRVATSKE

PRESUDA

I

RJEŠENJE

Vrhovni sud Republike Hrvatske u vijeću sastavljenom od sudaca dr. sc. Jadranka Juga predsjednika vijeća, Slavka Pavkovića člana vijeća i suca izvjestitelja, Damira Kontreca člana vijeća, Gordane Jalšovečki članice vijeća i Josipa Turkalja člana vijeća, u pravnoj stvari tužitelja Gorana Aleksića, Zaprešić, ……, …… protiv presude Županijskog suda u Splitu poslovni broj Gž-596/2023-3 od 20. ožujka 2024., kojom je djelomično potvrđena i djelomično preinačena presuda Općinskog građanskog suda u Zagrebu poslovni broj P-5080/2016-27 od 5. prosinca 2017., u sjednici održanoj 17. travnja 2025.,

p r e s u d i o j e:

Odbija se revizija tužitelja u odnosu na prvo revizijom postavljeno pravno pitanje, kao neosnovana.

r i j e š i o j e:

I. Prihvaća se revizija tužitelja u odnosu na drugo revizijom postavljeno pravno pitanje, preinačuje se odluka o troškovima postupka sadržana u toč. III. izreke presude Županijskog suda u Splitu poslovni broj Gž-596/2023-3 od 20. ožujka 2024. i sudi:

1. Prihvaća se djelomično žalba tužitelja i preinačuje presuda Općinskog građanskog suda u Zagrebu poslovni broj P-5080/2016-27 od 5. prosinca 2017. u dijelovima pod točkama III., IV. i V. izreke i rješava se:

Nalaže se tuženoj naknaditi tužitelju trošak prvostupanjskog parničnog postupka u visini 1.527,49 eura, u roku 15 dana.

Odbija se zahtjev tužene za naknadu troška parničnog postupka.

2. Nalaže se tuženoj naknaditi tužitelju trošak povodom žalbe u visini 490,61 eura, u roku 15 dana.

3. Odbija se zahtjev tužene za naknadu troška odgovora na žalbu.

II. Nalaže se tuženoj naknaditi tužitelju trošak postupka povodom revizije u visini 746,58 eura, u roku 15 dana.

III. Odbija se zahtjev tužene za naknadu troška odgovora na reviziju.

Obrazloženje

1. Prvostupanjskom je presudom suđeno:

„I. Odbija se, kao neosnovan, prvi tužbeni zahtjev kojim tužitelj zahtijeva od suda utvrditi da je ništetan Ugovor o kreditu broj: 106-51/2007 koji su dana 24. travnja 2007. u Zagrebu sklopili tužitelj i tuženik.

II. Odbija se, kao neosnovan, eventualni tužbeni zahtjev kojim tužitelj zahtijeva od suda utvrditi se da je ništetna odredba čl. 6. u Ugovoru o kreditu broj: 106 51/2007 koji su dana 24. travnja 2007. u Zagrebu sklopili tužitelj i tuženik koja glasi:

"Banka je ovlaštena za cijelo vrijeme otplate kredita promijeniti kamatnu stopu u komercijalnu ako se Korisnik kredita ne pridržava bilo koje odredbe ovog Ugovora. Ugovorne strane su suglasne da će se Korisniku kredita, ako se pridržava svih odredbi ovog Ugovora 01.01.2008. (prvi siječnja dvijetisućeosme) godine promijeniti kamatna stopa na kamatnu stopu važeću za "kredite za mlade". Nakon promjene kamatne stope, ista se mijenja sukladno Odluci o kamatnim stopama Hypo Alpe-Adria-Bank d.d. ili drugog akta Banke. Korisnik kredita svojim potpisom na ovom Ugovoru izjavljuje da je suglasan i da bez prigovora prihvaća pismenu obavijest Banke o visini kamatne stope i visini anuiteta u skladu s promijenjenom kamatnom stopom.".

III. Odbija se zahtjev tužitelja za naknadu troškova postupka u iznosu od 11.196,50 kuna.

IV. Nalaže se tužitelju nadoknaditi tuženiku trošak postupka u iznosu od 7.187,50 kuna u roku od 15 dana.

V. Odbija se zahtjev tuženika za naknadu troška postupka u ostalom iznosu od 3.475,62 kuna.“.

2. Drugostupanjskom presudom je suđeno:

„I. Djelomično se odbija žalba tužitelja kao neosnovana i u točki I. izreke potvrđuje presuda Općinskog građanskog suda u Zagrebu poslovni broj P-5080/16 27 od 5. prosinca 2017.

II. Preinačuje se pobijana presuda u dijelu pod točkom II. izreke tako da se sudi: Utvrđuje se da je ništetna odredba članka 6. Ugovora o kreditu broj 106 51/2007 koji su stranke sklopile 24. travnja 2007. i koja glasi:

"Banka je ovlaštena za cijelo vrijeme otplate kredita promijeniti kamatnu stopu u komercijalnu ako se Korisnik kredita ne pridržava bilo koje odredbe ovog Ugovora. Ugovorne strane su suglasne da će se Korisniku kredita, ako se pridržava svih odredbi ovog Ugovora 01.01.2008. (prvi siječnja dvijetisućeosme) godine promijeniti kamatna stopa na kamatnu stopu važeću za "kredite za mlade". Nakon promjene kamatne stope, ista se mijenja sukladno Odluci o kamatnim stopama Hypo Alpe Adria-Bank d.d. ili drugog akta Banke. Korisnik kredita svojim potpisom na ovom Ugovoru izjavljuje da je suglasan i da bez prigovora prihvaća pismenu obavijest Banke o visini kamatne stope i visini anuiteta u skladu s promijenjenom kamatnom stopom.".

III. Svaka stranka snosi svoj parnični trošak.“.

3. Ovaj sud je rješenjem poslovni broj Revd-2855/2024 od 3. srpnja 2024. dopustio izjavljivanje revizije protiv drugostupanjske presude u odnosu na točku II. i III. izreke zbog sljedećih pravnih pitanja:

"1. Može li opstati ugovor o kreditu u kojemu je utvrđena ništetnost odredbe o promjenjivoj kamatnoj stopi koja se mijenja jednostranom odlukom banke i ništetnost odredaba o valutnoj klauzuli u švicarskom franku, ili je takav ugovor ništetan u cijelosti?,

2. Ocjenjuje li sud, u slučaju eventualne kumulacije tužbenih zahtjeva, kao što je to u konkretnom slučaju, kada tužitelj ne traži da se prihvate oba postavljena zahtjeva, već samo jedan od njih, a sve sukladno odredbi članka 188. stavka 2. Zakona o parničnom postupku, omjer uspjeha stranaka u sporu u odnosu na usvojeni tužbeni zahtjev, ili u odnosu na oba postavljena zahtjeva?".

4. Postupajući po navedenom dopuštenju, protiv navedene drugostupanjske presude tužitelj je podnio reviziju u smislu čl. 382. Zakona o parničnom postupku ("Narodne novine", broj 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07, 84/08, 96/08, 57/11, 148/11, 25/13, 28/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22 i 155/23 - dalje: ZPP), zbog materijalnopravnih pitanja zbog kojih je dopuštena.

5. Tužena je odgovorila na reviziju, usprotivila se revizijskim navodima, predložila reviziju odbiti i zatražila trošak tog odgovora.

6. Revizija je djelomično osnovana, a djelomično neosnovana.

7. Na temelju čl. 391. st. 3. ZPP revizijski sud je ispitao pobijanu presudu samo u onom dijelu u kojem je dopuštena i samo zbog pitanja zbog kojeg je dopuštena.

8. Predmet spora je glavni tužbeni zahtjev tužitelja za utvrđenje ništetnim Ugovora o kreditu broj 106-51/2007 koji su stranke sklopile 24. travnja 2007. u Zagrebu, odnosno

podredni zahtjev za utvrđenje ništetnom odredbe čl. 6. tog Ugovora, a činjenična utvrđenja suda u pobijanoj odluci su:

- da su tužitelj i pravni prednik tužene Hypo Alpe-Adria-Bank d.d., 24. travnja 2007. sklopili predmetni ugovor kojim je tužena odobrila i isplatila tužitelju kredit za kupnju stana u iznosu od 70.000,00 CHF u kunskoj protuvrijednosti po srednjem tečaju tužene na dan isplate kredita;

- da su tim ugovorom stranke ugovorile kamatnu stopu od 4,2% godišnje (čl. 3. Ugovora);

- da je čl. 6. ugovorena promjena kamatne stope jednostranim odlukama tužene;

- da su 25. siječnja 2016. stranke sklopile Aneks uz Ugovor o kreditu broj 106-51/2007 sa sporazumom o osiguranju novčane tražbine (u nastavku: Aneks) kojim su primjenom Zakona o potrošačkom kreditiranju („Narodne novine“, broj 75/09, 112/12, 143/13, 147/13, 9/15, 78/15, 102/15, 52/16, 128/22 i 156/23 - u nastavku: ZPK) izvršile konverziju predmetnog kredita iz CHF u EUR, s tim da se utvrđeni iznos preplate (29.929,71 kunu) koristi za namirenje budućih anuiteta te su definirale promjenjivu kamatnu stopu kao zbroj fiksnog dijela kamatne stope i promjenjivog dijela koji je vezan uz šestomjesečni EURIBOR.

8.1. Prvostupanjski je sud, zaključio da su stranke ugovorile nepoštene (i uslijed toga ništetne) ugovorne odredbe o valutnoj klauzuli u CHF i promjenjivoj kamatnoj stopi jednostranim odlukama tužene, ali da ta činjenica ne povlači i ništetnost cijelog ugovora koji može proizvesti pravne učinke i bez tih ugovornih odredbi. Međutim, kod takvog utvrđenja, sud prvog stupnja je odbio i glavni i eventualni tužbeni zahtjev jer je smatrao da su stranke sklapanjem Aneksa oduzele ništetnim odredbama osnovnog ugovora bilo kakav učinak na prava i obveze stranaka i to od samog sklapanja tog ugovora, odnosno da su zamijenile ništetne odredbe novim sa retroaktivnim učinkom.

8.2. Međutim, drugostupanjski je sud zauzeo pravno shvaćanja prema kojem sklapanje Aneksa kojim su izmijenjene prijeporne odredbe osnovnog ugovora nije zapreka da se utvrdi ništetnost tih odredbi, imajući u vidu čl. 326. stavka 1. Zakona o obveznim odnosima ("Narodne novine", broj 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22, 145/23 i 155/23 - dalje: ZOO). Pozvao se na utvrđenja iz pravomoćne presudom Trgovačkog suda u Zagrebu poslovni broj P-1401/2012 od 4. srpnja 2013. kojom su utvrđene nepoštenim i ništetnim ugovorne odredbe u kojima je glavnica vezan uz valutu CHF i kojima se promjenjiva kamatna stopa mijenjala jednostranom odlukom banaka te je ocijenio da je tom odlukom vezan sud u individualnim sporovima (pa tako i ovom), sukladno čl. 502.c ZPP. Pri tome, da tužena u ovom postupku nije dokazala da tužitelj ne bi bio potrošač ili da se o spornim ugovornim odredbama pojedinačno pregovaralo i da nije dokazala postojanje nekih drugih posebnih okolnosti koje bi isključivale vezanost za pravomoćnu odluku u kolektivnom sporu. Drugostupanjski je sud ocijenio da ništetnost spornih ugovornih odredbi o valutnoj klauzuli u CHF i promjenjivoj kamatnoj stopi jednostranim odlukama tuženika ne povlači za sobom i ništetnost cijelog ugovora, pa je glavni tužbeni zahtjev trebalo odbiti, pozivom na odredbu čl. 324. ZOO. Međutim, drugostupanjski je sud ocijenio da je

pravilan zaključak prvostupanjskog suda da je ugovorna odredba o promjenjivoj kamatnoj stopi određena jednostranim odlukama tuženika ništetna, pa je (djelomičnim preinačenjem prvostupanjske presude) prihvatio podredni tužbeni zahtjev.

9. Prvim revizijom postavljenim pravnim pitanjem se propituje mogućnost ostanka na snazi ugovora o kreditu u slučaju utvrđenja ništetnosti ugovorne odredbe o promjenjivoj kamatnoj stopi koja se mijenja jednostranom odlukom banke i utvrđenja ništetnim odredba o valutnoj klauzuli u CHF.

10. Za primijetiti je da pobijanom presudom nije izrekom utvrđena ništetnost ugovorne odredbe o valutnoj klauzuli (čiji se utjecaj ništetnosti problematizira revizijom postavljenim pravnim pitanjem) nego samo ugovorne odredbe o promjenjivoj kamatnoj stopi. No, iz cjelokupnog obrazloženja pobijane odluke proizlazi da je o ništetnosti ugovorne odredbe o valutnoj klauzuli u CHF sud ipak izrazio pravno shvaćanje, odlučujući o tome kao o prethodnom pitanju, i da je pravno shvaćanje o neutjecajnosti ništetnosti pojedinih ugovornih odredbi na ništetnost ugovora u cijelosti, sud izrazio temeljeći ga na pravnom shvaćanju o ništetnosti, kako ugovorne odredbe o promjenjivoj kamatnoj stopi, tako i ugovorne odredbe o valutnoj klauzuli u CHF.

11. Tužitelj i kao revident ustraje u tvrdnji iznošenoj tijekom postupka da su navedene ništetne odredbe ugovora bitni sastojci ugovora bez kojih ugovor ne može opstati.

12. Prema odredbi čl. 322. st. 1. ZOO, ugovor koji je protivan Ustavu Republike Hrvatske, prisilnim propisima ili moralu društva ništetan je, osim ako cilj povrijeđenog pravila ne upućuje na neku drugu pravnu posljedicu ili ako zakon u određenom slučaju ne propisuje što drugo. Ništetnost neke odredbe ugovora ne povlači ništetnost ugovora ako on može opstati bez ništetne odredbe i ako ona nije bila ni uvjet ugovora ni odlučujuća pobuda zbog koje je ugovor sklopljen (čl. 324. st. 1. ZOO). Ali će ugovor ostati valjan čak i ako je ništetna odredba bila uvjet ili odlučujuća pobuda ugovora u slučaju kad je ništetnost ustanovljena upravo da bi ugovor bio oslobođen te odredbe i vrijedio bez nje (st. 2. čl. 324. ZOO).

13. U ovom je stadiju postupka, kao što je naprijed navedeno, pravomoćno utvrđeno da je ništetna odredba o promjenjivoj kamatnoj stopi iz čl. 6. predmetnog Ugovora o namjenskom kreditu te je presuda utemeljena i na utvrđenju o ništetnosti odredbe o valutnoj klauzuli, ali taj dio drugostupanjske presude (utvrđenje ništetnosti pojedinih ugovornih odredbi), s obzirom na sadržaj dopuštenog pitanja, nije predmet raspravljanja u revizijskom postupku.

14. Ugovorom se o kreditu, prema odredbi čl. 1021. ZOO, banka obvezuje korisniku kredita staviti na raspolaganje određeni iznos novčanih sredstava, na određeno ili neodređeno vrijeme, za neku namjenu ili bez utvrđene namjene, a korisnik se obvezuje banci plaćati ugovorene kamate i iskorišteni iznos novca vratiti u vrijeme i na način kako je ugovoreno.

15. Predmetnim je Ugovorom o kreditu, dakle, bila ugovorena početna kamatna stopa, koja se, zbog ništetnosti odredbe o promjenjivoj kamatnoj stopi, kao bitan element

ugovora o kreditu može primjenjivati (tako ovaj sud u odluci poslovni broj Rev-308/2022 od 19. travnja 2022.).

16. Kad obveza ima za činidbu iznos novca, dužnik je dužan isplatiti onaj broj novčanih jedinica na koji obveza glasi, osim kad zakon određuje što drugo (čl. 21. ZOO). Odredba čl. 22. ZOO, pak, dopušta sklapanje ugovora uz valutnu klauzulu, što znači da je dopuštena ugovorna odredba prema kojoj se vrijednost ugovorne obveze u valuti Republike Hrvatske izračunava na temelju cijene zlata ili tečaja valute Republike Hrvatske u odnosu prema stranoj valuti.

17. U ovoj je pravnoj stvari, načelno dopuštena odredba o valutnoj klauzuli, utvrđena ništetnom na temelju posebne odredbe. Unatoč ništetnosti navedene ugovorne odredbe, i dalje egzistiraju ugovorne odredbe o kunskom iznosu koji je banka korisniku kredita dala na raspolaganje i koji je iznos primljenog, neovisno o iznosu kamata, korisnik kredita dužan vratiti.

18. U tom smislu valja naglasiti da se ništetnost odredbi predmetnog Ugovora o kreditu, makar u dijelu o kojem ovisi mogućnost njegove opstojnosti u cjelini, ne odnosi na bitne elemente ugovora o kreditu iz čl. 1022. st. 2. u vezi s čl. 1021. ZOO, a to su iznos kredita, uvjeti davanja, korištenja i vraćanja kredita. Doduše, činjenica jest da odredbe kojima su ugovorene kamatna stopa i valutna klauzula jesu vezane uz uvjete vraćanja kredita, dakle uz jedan od bitnih sastojaka ugovora o kreditu. Međutim, ugovorna odredba o visini početno ugovorene kamatne stope je valjana, jednako kao što je valjana i ugovorna odredba o kunskom iznosu kojeg je tuženica kao banka stavila na raspolaganje tužitelju kao korisniku kredita, a ništetnost ugovorne odredbe o promjenjivoj kamatnoj stopi i valutnoj klauzuli je i utvrđena upravo zbog toga da bi predmetni ugovor o kreditu bio oslobođen tih odredbi. Stoga predmetni Ugovor o kreditu, unatoč ništetnosti pojedinih odredbi, može opstati, pa je pravilno drugostupanjski sud primijenio materijalno pravo iz čl. 21. i čl. 22., u vezi s čl. 322. st. 1. i čl. 324. st. 2. ZOO, kada je tužbeni zahtjev za utvrđenje ništetnosti cijelog ugovora ocijenio neosnovanim te ga odbio.

19. Ovakvo tumačenje nije suprotno sadržaju, značenju ni pravnom domašaju odredbe čl. 6. st. 1. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim odredbama u potrošačkim ugovorima koje je izrazio i Sud Europske unije u predmetu broj C-118/17 (Zsuzsanna Dunai protiv ERSTE Bank Hungary Zrt, ECLI:EU:C:201:207). Kod ovakve ocjene, revizijski sud ustraje u svojoj praksi (primjerice, Rev-2245/2017-2 od 20. ožujka 2018.) odnosno u pristupu suđenju prema kojem su hrvatski sudovi obvezni tumačiti nacionalno pravo u duhu prava Europske unije i njene sveopće pravne stečevine, što uključuje, uz ostalo, i praksu Suda Europske unije.

20. S tim u vezi nije prihvatljivo tumačenje navedene odluke Suda EU prema kojem je Sud izrazio stajalište da je odredba o tečajnom riziku, valuti CHF, glavni predmet ugovora i kako održavanje takvog ugovora na snazi nije pravno moguće jer se radi o bitnom sastojku ugovora. To stoga što je presudom C-118/17, jasno i bez ograde, odlučeno, među ostalim, da čl. 6. st. 1. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim odredbama u potrošačkim ugovorima treba tumačiti na način:

- da mu se ne protivi nacionalni zakon, koji sud pred kojim se vodi postupak sprječava da prihvati zahtjev za poništenje ugovora o zajmu koji se temelji na nepoštenosti ugovorne odredbe o tečajnoj razlici, poput one u glavnom postupku, pod uvjetom da utvrđenje nepoštenosti takve odredbe omogućava ponovno uspostaviti pravnu i činjeničnu situaciju u kojoj bi se potrošač nalazio da ta nepoštena odredba nije postojala; i

- da mu se protivi nacionalni zakon koji sprječava, u okolnostima poput onih iz glavnog postupka, sud pred kojim se vodi postupak da prihvati zahtjev za poništenje ugovora o zajmu koji se temelji na nepoštenosti odredbe o tečajnom riziku kada je utvrđeno da je ta odredba nepoštena i da se ugovor ne može održati bez navedene odredbe.

21. Drugim riječima, u skladu su s Direktivom odredbe nacionalnog zakona koje dopuštaju odbijanje zahtjeva za utvrđenje ništetnim ugovora o kreditu pod uvjetom da takve odredbe omogućuju ponovnu uspostavu pravne i činjenične situacije u kojoj bi se potrošač nalazio da ta nepoštena odredba nije postojala. Jednako tako, nisu u skladu s Direktivom odredbe nacionalnog zakona koje onemogućuje prihvaćanje zahtjeva za utvrđenje ništetnim ugovora o kreditu koji se temelji na nepoštenosti ugovorne odredbe o tečajnoj razlici, kada je utvrđeno da je ta odredba nepoštena i da se ugovor ne može održati bez navedene odredbe.

22. Štoviše, u presudi predmeta Suda EU broj C-932/19 (ECLI:EU:C:2021:673, JZ protiv OTP Jelzálogbank Zrt., OTP Bank Nyrt., OTP Faktoring KöveteléskezelĪ Zrt., od 24. travnja 2020.) odlučeno je da čak ni nacionalno zakonodavstvo (konkretno mađarsko) kojim se zabranjuje poništenje (utvrđenje ništetnim) ugovora o zajmu izraženog u stranoj valuti zbog toga što sadržava nepoštenu odredbu o tečajnoj razlici nije neusklađeno s pravom Unije ako to zakonodavstvo omogućuje ponovnu uspostavu pravne i činjenične situacije u kojoj bi se potrošač nalazio bez te nepoštene odredbe, osobito uspostavom prava na povrat koristi koje je trgovac na temelju nepoštene odredbe neopravdano stekao na njegovu štetu, i to čak i u slučaju ako bi poništenje (ništetnost) ugovora bilo povoljnije za potrošače.

23. Upravo na tom tragu, a u primjeni naprijed navedenih mjerodavnih odredaba nacionalnog prava tumačenih u duhu prava Europske unije, revizijski sud ocjenjuje da je i nakon utvrđenja djelomične ništetnosti predmetnog Ugovora o kreditu, moguća ponovna uspostava pravne i činjenične situacije u kojoj bi se potrošač nalazio da nepoštene odredbe nisu postojale. To je temeljni razlog zbog kojeg revizijski sud i cijeni da je drugostupanjski sud odbijanjem tužiteljeva zahtjeva za utvrđenje ništetnosti cijelog ugovora, pravilno primijenio materijalno pravo.

24. Ovakvo je pravno shvaćanje u duhu prava Europske unije i sadržano je i u presudi Suda EU C-19/20, ECLI:EU:C:2021:341, I.W., R.W. protiv Bank BPH S.A., od 29. travnja 2021. (točka 54.) prema kojoj je cilj koji se nastoji ostvariti Direktivom zaštita potrošača i uspostavljanje ravnoteže između stranaka izuzimajući od primjene odredbe koje se smatraju nepoštenima, a održavajući, u načelu, valjanost drugih odredaba ugovora o kreditu (tako i Sud EU u presudi od 7. kolovoza 2018., Banco Santander Escobedo Cortes, C-96/16 i C-94/17, EU:C:2018:643, točka 75.). Isti je pristup Sud EU izrazio u vezi s pitanjem ništetnosti cijelog ugovora o kreditu kao posljedice

nepoštenosti jedne njegove odredbe u spomenutoj presudi C-118/17 od 14. ožujka 2019., točka 51., istaknuvši da "članak 6. stavak 1. Direktive 93/13 želi ponovno uspostaviti ravnotežu između stranaka, a ne poništiti sve ugovore koji sadržavaju nepoštene odredbe". Slično (kao naprijed) i u spomenutoj presudi broj C-932/19 od 24. travnja 2020.

25. Prema ocjeni revizijskog suda, u okolnostima konkretnog slučaja je udovoljeno ciljevima Direktive 93/13 kada je tužitelju prihvaćen zahtjev za utvrđenje ništetnim odredbi o promjenjivoj kamatnoj stopi, pri čemu tužitelju nikako nisu bile oduzete postupovne mogućnosti u konačno postavljenom tužbenom zahtjevu zahtijevati isplatu preplaćenog iznosa (o kojem bi se dalje odlučivalo), a koji kondemnatorni zahtjev za isplatu je tužitelj inicijalno u tužbi doista i postavio, ali ga je ispustio u konačno postavljenom tužbenog zahtjevu. Time je, na način primjeren za uspostavljanje kompromisa i ravnoteže između zahtjeva za visokom razinom zaštite potrošača, s jedne stane, i zahtjeva za efikasnim funkcioniranjem tržišta i tržišnih sloboda, s druge, ostavljena nenarušena mogućnost uspostave primjerene ravnoteže između obveza i prava potrošača kao slabije ugovorne strane i trgovca kao jače stranke ugovora, a koja je ravnoteža bila narušena nepoštenim ugovornim odredbama.

26. Naime, eventualnim utvrđenjem ništetnosti cijelog ugovora o kreditu došlo bi do ozbiljnog zadiranja u slobodu ugovaranja jer je zaključenje ugovora o kreditu s valjanim odredbama upravo u skladu s ugovornom voljom stranaka u trenutku sklapanja ugovora, u kojem bi smislu utvrđenje ništetnosti cijelog ugovora bilo suprotno općem pravnom načelu *pacta sund servanda* i dovelo bi do narušavanja ugovorne ravnoteže putem miješanja suda nakon što je ugovor sklopljen, kao i do pravne nesigurnosti, posebno u dijelu gospodarskih aktivnosti. U odnosu na obje stranke predmetni je ugovor ispunjen u granicama njegove valjanosti, dok tužitelju nisu oduzeta postupovna sredstva zahtijevati isplatu preplaćenih iznosa, u dijelu u kojem su ugovorne odredbe utvrđene ništetnim.

27. S druge strane, zaštitu od nepoštenih ugovornih odredbi valja pružati u okvirima koje određuje Direktiva i u okviru balansa koji je njezinim odredbama uspostavljen između pravnih učinaka nepoštenosti ugovornih odredbi i slobode ugovaranja (tako i Josipović, Tatjana: Zaštita potrošača od nepoštenih ugovornih odredbi, Načela i standardi zaštite u odlukama Suda Europske unije, "Narodne novine", Zagreb, 2018., str. 667.).

28. Pri naprijed navedenoj ocjeni, revizijski sud ima na umu da je zaštita ekonomskih interesa potrošača, koja uključuje i zaštitu od nepoštenih ugovornih odredbi, nužno povezana s unutarnjim tržištem i kao njegov dio upotpunjuje ostvarivanje tržišnih sloboda. Tržišna sloboda je, u skladu s odredbom čl. 49. st. 1. Ustava Republike Hrvatske ("Narodne novine", broj 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 5/14 - dalje: Ustav), temelj gospodarskog ustroja Republike Hrvatske i izvire, među ostalim, i iz koncepta socijalne države (čl. 1. Ustava), koji obvezuje državnu i javnu vlast da utječu na tržišnu funkciju, odnosno da se miješaju u nju kako bi se osiguralo ostvarenje temeljnih socijalnih prava, ostvarila socijalna sigurnost i izjednačile ili umanjile ekstremne socijalne razlike (tako i Ustavni sud RH, odluka broj U-I-1694/2017 od 2. svibnja 2018.). U kontekstu zaštite potrošača u vezi s

pravom na povrat neosnovano isplaćenih iznosa na temelju nepoštene ugovorne odredbe, nacionalni propisi upravo imaju zadatak potrošačima pružiti visoki stupanj zaštite od nepoštenih ugovornih odredbi, ali uz osiguranje urednog funkcioniranja tržišta i tržišnih sloboda.

29. Treba imati na umu da, prema praksi Suda EU (presuda broj C-19/20, točka 56.), što se tiče kriterija koji omogućuju da se ocijeni može li se ugovor stvarno održati na snazi bez nepoštenih odredaba, tekst čl. 6. st. 1. Direktive 93/19 i zahtjevi u pogledu pravne sigurnosti gospodarskih aktivnosti idu u korist objektivnog pristupa prilikom tumačenja te odredbe, tako da se situacija jedne od ugovornih strana ne može smatrati odlučujućim kriterijem kojim se uređuje buduća sudbina ugovora, dok se (točka 57. iste presude) prilikom ocjene može li ugovor koji sadržava jednu ili više nepoštenih odredaba nastaviti važiti bez tih odredaba, sud pred kojim se vodi postupak svoju ocjenu ne može temeljiti samo na tome je li ništetnost navedenog ugovora u cijelosti eventualno povoljna za potrošača (tako i u presudi od 15. ožujka 2012., Perenčiova i Perenič, C-453/10, EU:C2012:144, točka 32.). Vrlo slično Sud EU ponavlja i u spomenutoj presudi C-932/19 od 24. travnja 2020. (točka 49.) u kojoj, u skladu s objektivnim pristupom Suda u njegovoj sudskoj praksi u tom području, nije dopušteno da se u nacionalnom pravu situacija jedne od stranaka ugovora smatra odlučujućim kriterijem koji određuje sudbinu ugovora jer volja koju je izrazio dotični potrošač ne može prevladati nad ocjenom nacionalnog suda o pitanju omogućava li nacionalno zakonodavstvo ponovnu uspostavu pravne i činjenične situacije u kojoj bi se potrošač nalazio.

30. Stoga je revizijski sud zaključak o neosnovanosti revizije donio u primjeni navedenih mjerodavnih odredbi materijalnog prava, a također imajući na umu praksu iz svih naprijed navedenih presuda Suda EU primjenjivih na okolnosti konkretnog slučaja upravo, kao što je i navedeno, cijeneći da je u opisanim prilikama na način primjeren za uspostavljanje kompromisa i ravnoteže između zahtjeva za visokom razinom zaštite potrošača, s jedne stane, i zahtjeva za efikasnim funkcioniranjem tržišta i tržišnih sloboda s druge, uspostavljena primjerena ravnoteža između obveza i prava potrošača kao slabije ugovorne strane i trgovca kao jače stranke ugovora, a koja je ravnoteža bila narušena nepoštenim ugovornim odredbama.

31. Imajući na umu da se posljedice nevaljanosti ugovora zbog nepoštenosti pojedinih odredbi ugovora rješavaju u okviru nacionalnog zakonodavstva mjerama koje uređuju pravne odnose ugovornih strana nakon utvrđenja ništetnosti pojedinih odredbi ugovora, konkretno naprijed spomenutim odredbama ZOO, odgovor na dopušteno pravno pitanje glasi:

Ugovor o kreditu može opstati i nije u cijelosti ništetan u slučaju ništetnosti odredbi o promjenjivoj kamatnoj stopi i valutnoj klauzuli pod uvjetom da je moguća ponovna uspostava pravne i činjenične situacije u kojoj bi se potrošač nalazio da one nisu postojale i da je time uspostavljena primjerena ravnoteža između zahtjeva za visokom razinom zaštite potrošača, s jedne stane, i zahtjeva za efikasnim funkcioniranjem tržišta i tržišnih sloboda, s druge.

31.1. Ovakvo pravno shvaćanje ujedno predstavlja reafirmaciju pravnog shvaćanja koje je ovaj sud izrazio u odluci poslovnog broj Rev-820/2023-2 od 23. travnja 2024.

32. U opisanim okolnostima nije osnovan revizijski razlog pogrešne primjene materijalnog prava na koji naznačenim prvim pravnim pitanjem tužitelj ukazuje, pa tako ne postoji razlog zbog kojeg je revizija podnesena u tom dijelu. Stoga se revizija tužitelja ukazuje neosnovanom u pogledu prvog pravnog pitanja te ju je valjalo u tim dijelu, na temelju čl. 391. st. 6. ZPP, odbiti, odnosno presuditi kao u izreci ove presude.

33. U pogledu drugog pravnog pitanja, je prvenstveno za obrazložiti da je drugostupanjski sud, konačno odbijajući glavni tužbeni zahtjev usmjeren na utvrđenje cijelog ugovora o kreditu ništetnim, a potom prihvaćanjem podrednog tužbenog zahtjeva na utvrđenje ništetnosti konkretne ugovorne, dalje odlučio da svaka stranka snosi svoj trošak postupka, očito smatrajući (iako u tom smislu u potpunosti izostaju razlozi u obrazloženju), da su stranke djelomično uspjele u parnici u približno jednakim dijelovima (čl. 154. st. 4., u svezi čl. 166. st. 2. ZPP).

34. Pri davanju odgovora na drugo pravno pitanje ovaj sud prvenstveno upućuje na pravna shvaćanja koja je izrazio u odlukama poslovnih brojeva:

- Rev-172/2008-2 od 15. siječnja 2013., koje glasi:

"Naime, tužitelj je uspio sa drugim (supsidijarnim) tužbenim zahtjevom, a pritom nije bitan suvlasnički omjer jer je suština spora ustvari vlasništvo prizemnog stana, dok pak glede odbijenog prvog tužbenog zahtjeva nisu nastali posebni troškovi (čl. 154. st. 3. ZPP). Stoga je pravilno odlučeno da je tuženik dužan u cijelosti naknaditi tužitelju parnične troškove.";

- Rev-1172/2021-2 od 30. kolovoza 2022., koje glasi:

"8.3. Dakle, u okvirima ovoga konkretnog slučaja se prilikom odlučivanja o trošku postupka ima uzeti da je u cijelosti udovoljeno podredno postavljenom tužbenom zahtjevu tužitelja u odnosu na prvotuženu.

8.4. Dalje je bitno za naglasiti da u pogledu cijelog odbijenog dijela glavnog tužbenog zahtjeva nisu nastali posebni troškovi postupka u odnosu na prihvaćeni, podredni – novčani dio. (…)

9. U takvim i s time podudarnim pravno činjeničnim situacijama (§ 7.-8.4.), a čime se praktično daje odgovor i na postavljeno pravno pitanje tužitelja, tužitelj ima pravo na naknadu parničnih troškova (a prvotužena obvezu naknade tih troškova) no samo u pogledu onih parničnih radnji koje se odnose na dio tužbenog zahtjeva koji je u odnosu na prvotuženu prihvaćen, a koje su radnje bile potrebne za odluku u tom smislu, dakle samo prema toj konkretnoj tuženoj stranci (ovdje konkretno određene u § 12.-12.2.).".

35. Ovom sudu ostaje ovom odlukom reafirmirati prethodno, već ustaljeno pravno shvaćanje i slijedom toga dati slijedeći odgovor na drugo revizijom postavljeno pravno pitanje:

Kod eventualne kumulacije tužbenih zahtjeva (isticanja podrednih tužbenih zahtjeva), kada tužitelj uspije u jednom od njih, u pogledu određivanja troška parničnog postupka smatrat će se da je u cijelosti uspio u sporu i u skladu s tim će mu se odrediti trošak postupka, no samo u pogledu onih parničnih radnji koje se odnose na prihvaćeni dio tužbenog zahtjeva i samo za one radnje koje su bile potrebne za donošenje odluke u pogledu tog dijela zahtjeva.

36. Zato ovaj sud ocjenjuje da su pogrešno nižestupanjski sudovi primijenili pravo kada nisu tužitelju dosudili trošak postupka u skladu sa njegovim potpunim uspjehom u sporu, pa je u tom smislu trebalo preinačiti nižestupanjske odluke.

37. Tužitelju su, kao potrebni za vođenje postupka u pogledu dijela zahtjeva u kojem je uspio u sporu, priznati i u punom iznosu vrjednovani troškovi sastava tužbe, podnesaka od 15. listopada 2015., 4. travnja 2016. i 11. srpnja 2016. (tbr. 7. i 8. Tarife o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika - dalje: Tarifa), trošak zastupanja na ročištima održanim 12. siječnja 2017., 25. travnja 2017., 14. rujna 2017. (tbr. 9. t.
1. Tarife), u iznosima od po 132,72 eura /1.000,00 kuna/. Trošak zastupanja na ročištu od 13. siječnja 2016. mu je priznat u iznosu od 66,36 eura /500,00 kuna/ (tbr. 9. t. 2. Tarife). Ovo zbrojeno iznosi 995,40 eura, što uvećano za stopu PDV iznosi 1.244,25 eura. Tome je trebalo pridodati plaćene pristojbe na tužbu u visini 141,62 eura
/1.067,00 kuna/ i na presudu u istoj visini, pa se došlo do troška prvostupanjskog postupka u visini 1.527,49 eura (točka I. 1. izreke rješenja).

37.1. Tužitelju je priznat trošak žalbe u visini 165,90 eura /1.250,00 kuna/, što uvećano za stopu PDV iznosi 207,38 eura. Tome je trebalo pridodati plaćene pristojbe na žalbu u visini 283,23 eura /2.134,00 kune/, pa se došlo do troška žalbenog postupka u visini 490,61 eura (točka I. 2. izreke rješenja).

37.2. Tužitelju je priznat trošak sastava prijedloga za dopuštenje revizije i same revizije u iznosima od po 298,63 eura, što uvećano za stopu PDV iznosi po 373,29 eura (točka
II. izreke rješenja).

37.3. Tuženoj su odbijeni zahtjevi za naknadu troška cjelokupnog parničnog postupka, s obzirom na potpuni neuspjeh u sporu (točke. I. 1., I. 3. i III. izreke rješenja).

2. Zato je valjalo djelomično prihvatiti reviziju tužitelja u dijelu koji se odnosi na trošak parničnog postupka i, na temelju čl. 154. st. 1., čl. 166. st. 2., u svezi čl. 400. st. ZPP, preinačiti nižestupanjske odluke u dijelovima koje se odnose na trošak postupka, sve kako je izrečeno u izreci ovoga rješenja.

38. Temeljem odredbi Zakona o uvođenju eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj ("Narodne novine", broj 57/22, 88/22) ovaj sud je preračunavanje valutnih iznosa (kunske u eurske) izvršio uz primjenu fiksnog tečaja konverzije i sukladno
pravilima za preračunavanje i zaokruživanje iz tog Zakona (1 euro = 7,53450 kn).

Zagreb, 17. travnja 2025.

Predsjednik vijeća:
dr. sc. Jadranko Jug